

p. Hampl navázal, že některé dílčí cíle se do značné míry překrývají a bude vhodné je pro další práci v rámci konsolidace sloučit.

p. Hutař upozornil, že je třeba účastníky informovat, jak se vyvíjí jejich nároky v důchodovém pojištění. Mělo by jít o službu systému – ideálně bezplatně jednou ročně by lidé měli právo se dotázat na ČSSZ. Mohlo by to zvýšit zájem lidí o III. pilíř.

p. Baxa podpořil názor p. Hutaře a upozornil, že informace o důchodových nárocích stojí na úrovni bankovních výpisů či pracovních smluv, a měly by tedy být poskytovány.

p. Valenčík upozornil, že zásluhovost a udržitelnost jsou provázány, protože čím větší zásluhovost, tím více motivujeme účastníky přispívat do systému. Zdůraznil, že musíme mít na paměti, že i další cíle jsou navzájem provázány.

p. Hedbávný uvedl, že mu v seznamu cílů chybí důvěra účastníků v systém.

Téma důvěry bylo přidáno do seznamu problémů a k dílčímu cíli požadujícímu srozumitelnost systému - ve smyslu požadavku na zvýšení srozumitelnosti a předvídatelnosti systému z hlediska očekávání a důvěry občanů. Tato důvěra pak musí být rovněž součástí požadavku na dlouhodobou finanční udržitelnost systému.

p. Hedbávný upozornil, že z hlediska důvěry je pro účastníky systému důležité, aby se v systému nepohybovali černí pasažéři.

p. Pelán uvedl, že systémová podpora černých pasažérů u nás je, protože některým rodinám se vyplácí žít ze sociálních dávek. Tento problém bychom měli nastítnit alespoň v rámci seznamu problémů pod čarou.

pí. Michalová se proti tomu ohradila, protože jde o medializovaný problém, který se přitom týká jen drobné části populace. Nejde tedy o problém, který by byl spojen s výraznými veřejnými výdaji. Upozornila, že navíc nejde o problém systému, ale o problém kontroly systému.

p. Pelán odvětil, že problém spatřuje v nastavení rodičovského příspěvku, kvůli němuž si někteří lidé pořizují děti.

p. Hampl upozornil, že tento zveličovaný problém týkající marginální části společnosti, která systém může potenciálně zneužívat zde v tomto týmu řešit nemáme. Jde o speciální problém chudoby a spadá do samostatné oblasti sociální politiky, která k tomu má speciální cílené nástroje.

p. Baxa upozornil, že problém černých pasažérů je mnohem širší. Uvedl, že je třeba zjistit, zda se určitá skupina nechová jako černí pasažéři – např. zda OSVČ, kteří si nepřispívají a nemají nárok na důchod, následně neodčerpávají finance ve formě sociálních dávek. Uvedl, že bychom se měli snažit o systém, který černé pasažéry zvýhodňovat nebude. Vyjádřil názor, že řešení tohoto problému nemusí mít xenofobní prvek.

p. Hampl poznamenal, že pojem černý pasažér je v tomto smyslu v ekonomické literatuře sice používán jako odborný ekonomický termín, ale může být zároveň zdrojem nedorozumění a s tím souvisejících emocí, které brání skutečnému pochopení problému. V ekonomické literatuře se pojem černých pasažérů průběžného důchodového systému nejčastěji používá v případě bezdětných, kteří nenesou náklady na výchovu nové generace, ale následně využívají výhody tohoto typu důchodového systému tím, že pobírají důchod, který platí svými odvody cizí děti. Tím se má na mysli skutečnost, že

využívají výhod systému, ale nechtějí se v plné míře podílet na jeho budoucích nákladech. Nedorozumění zde může spočívat v tom, že pojem černý pasažér mnohdy chápeme tak, že člověk poruší nějaká pravidla – avšak v případě důchodového systému bezdětní žádná státem stanovená pravidla neporušují. Nelze tedy v žádném případě hovořit o tom, že by systém nějak zneužívali. Problém je ale v tom, že současný průběžný důchodový systém je nastaven tak, že pro bezdětné je systém velice výhodný a naopak rodiny s dětmi výrazně znevýhodňuje. Vyjádřil názor, že bychom se raději pojmu černý pasažér měli vyhnout, a hovořit spíše o zohlednění odpovídajících vstupů do systému a o potřebě většího narovnání transferů v rámci tohoto systému.

p. Baxa upozornil, že je třeba odlišit, zda tento problém bude řešen skrze postihy černých pasažérů, či skrze jejich motivaci k zapojení.

p. Hutař upozornil, že v současnosti není největším problémem důchodový věk, ale doba pojištění. Odhadl, že vzhledem k nezaměstnanosti kolem roku 2025 bude existovat skupina cca 300 tisíc lidí, kteří nebudou mít nárok na důchody. Zdůraznil potřebu varovat je, že budou odkázáni pouze na sociální dávky.

p. Baxa vyjádřil názor, že termín „černí pasažéři“ nemusí být štvavý k určité skupině.

Tento názor podpořili i ostatní přítomní.

pí. Michalová uvedla, že nemá problém s používáním tohoto pojmu, ale pouze s jeho aplikací na sociálně slabé rodiny.

p. Valenčík vyjádřil názor, že pokud lidé budou dostatečně informováni o důchodových nárocích předem, mohli by se jinak rozhodovat i při volbě profesní dráhy, resp. při volbě vzdělání, případně později při rekvalifikacích.

p. Hampl dále otevřel téma identifikovaných problémů. Upozornil na problém ušlých příležitostí a nerovného postavení rodičů (zejm. matek) na trhu práce. Uvedl, že rodiče do systému sociálního pojištění přispívají dvakrát (odvody a náklady na děti coby budoucí poplatníky).

p. Valenčík vznesl dotaz, proč matku nechápat jako veřejného zaměstnance. Jako příklad uvedl řešení invalidity v Německu, kde pečující osoba nepobírá sociální dávku, ale plat.

p. Hedbávný upozornil, že narážíme na problém, zda jsou děti společnosti, nebo rodiny. Pokud by rodič byl veřejným zaměstnancem, stát by mu mohl více zasahovat do výchovy.

pí. Michalová vyjádřila odlišné stanovisko, a sice že by šlo o ocenění rodičovství, nikoliv o zpochybnění kompetence rodiny.

p. Valečník podpořil názor pí. Michalové. Takový status veřejného zaměstnance by šel formulovat po vzoru akademické svobody. VŠ jsou také placeny z veřejných zdrojů, ale nikdo jim nemluví do fungování.

p. Hutař uvedl, že péče o postiženého člověka se zohledňuje v důchodovém systému jako doba pojištění. Existuje však podmínka, že pouze pokud péče trvá déle než 15 let, příspěvek na péči se počítá jako příjem osoby do důchodového pojištění, přičemž je možné kombinovat příspěvek a přivýdělek. Příspěvky na péči jsou však nízké a lidé jsou často převáděni do nižší skupiny.

p. Pernes upozornil, že i příspěvky péčovské péče se započítávají.

p. Baxa doporučil matku pečující o děti chápat jako veřejného zaměstnance pouze pro účely stanovení podmínek nároků na důchod, ale jinak ne.

p. Hampl zmínil, že v současnosti se péče o dítě (4 roky) započítává do výpočtu důchodu, tedy z hlediska důchodu se uznává, že žena pěstí o děti pracovala, i když nebyla ve formálním pracovním vztahu. Upozornil však, že pro většinu matek znamená obdržení rodičovský příspěvek finanční pokles a náklady ušlé příležitosti.

p. Pernes upozornil, že držení pracovní pozice je však matkám garantována pouze do 3 let dítěte.

p. Hampl upozornil, že dokument *Cíle a indikátory* je stále otevřen a je možné do něj zahrnout další náměty. Jelikož nezazněly žádné další připomínky, vyjádřil názor, že současnou podobu dokumentu lze v rámci pracovního týmu PT3 považovat za odsouhlasenou a lze z ní vycházet v dalším postupu prací. Požádal přítomné, aby případné další připomínky zaslali mailem. Přistoupil k tématu transferů (tj. k vytváření prototypu modelu pro nejtypičtější rodiny). Připomněl pohádku o třech groších (cestář vystačí se třemi groši, jeden má pro sebe, druhý splácí svým rodičům za to, že jej živili, když byl dítě, a třetí půjčuje svým dětem tím, že se o ně stará). V tomto smyslu doporučil symbolicky příjem rodiny rozdělit na příslušné tři groše. Stát si dnes činí nárok na výnos rodiny z investice do lidského kapitálu tím, že jej vybere pomocí odvodů na důchodové pojištění a následně přerozdělí. Upozornil, že toto je potřeba kompenzovat pomocí celkového narovnání transferů mezi rodinou a společností. Toto narovnání však nemůže být nikdy 100%, vždy musí existovat potřebná míra vzájemné solidarity. Zdůraznil, že potřebujeme zajistit splátku minulé generaci prostřednictvím pojistných odvodů a zároveň investovat do budoucí generace – tj. do dětí. Tato budoucí generace bude platit pojistné odvody zase na naše důchody. Nadnesl metodickou otázku, jak nastavit začátek a konec cyklu. Pro prototypový model navrhl nastavit začátek cyklu na 25 či 26 let (přibližný začátek ekonomické aktivity), přičemž v rámci aktivního věku, kdy dochází ke kumulaci důchodových nároků, by metodicky bylo do transferů započítáváno odváděné pojistné, slevy na děti a manželku a investice do lidského kapitálu (náklady na děti a hodnota práce při výchově dětí).

p. Hutař připomněl, že postrádá diskusi o invalidních důchodech.

p. Hampl odvětil, že PT3 se jimi bude zabývat později jako samostatnou problematikou.

p. Hutař upozornil, že sirotčí a vdovské důchody jsou při řešení situace rodin důležité.

p. Hedbávný doporučil provést statickou komparativní analýzu (rodina s dětmi X bez dětí), sirotky či vdovy tedy momentálně řešit nemusíme.

p. Hampl doporučil nejprve řešit nejčastější případy a až později konkrétní cílové skupiny (sociálně slabé aj.).

p. Pelán uvedl, že můžeme jednoduše srovnávat dvě skupiny podle toho, zda mají nebo nemají děti. Pokud však zahrneme více generací, budeme mít hned několik možností, co s čím porovnávat. Uvedl, že je možné vytvořit komplikovanější model transferů od jedné generace k předchozí a k budoucí (tj. mezigenerační modely počítající mezigenerační transfery).

p. Hedbávný upozornil, že není příznivcem dávání cenovek na všechny aktivity soukromého a veřejného života, protože taková analýza se nedá kvalitně udělat.

p. Hampl zdůraznil, že vyčíslení nikdy není možné provést úplně přesně a nikdy také není možné narovnat transfery úplně přesně. Je však třeba snažit se zachytit trendy a pochopit směry transferů. K pochopení rozsahu transferu můžeme dojít i za cenu zjednodušení (např. počítáme s tím, že oba manželé žijí stejně dlouho zemřou ve stejnou dobu - vdovské důchody pak nejsou pro výchozí zjednodušený výpočet prototypu modelu relevantní). Pokud však budeme reálně řešit problematiku společného důchodového pojištění manželů, pak vdovské či vdovecké důchody musíme posuzovat a do modelu musí být zahrnuty.

p. Hedbávný vyjádřil názor, že formulace „transfery mezi společnostmi a rodinou“ implikuje technickou úlohu – pokud se někomu narodí dítě, jaké s tím má stát náklady. Jde tedy o účetní součet jednoduše vyčíslitelných transferů, tj. nákladu státu na 1 dítě.

p. Hampl uvedl, že pojistné, daně i investice do dětí se dají vztáhnout k příjmu. Proti tomu transfery a náklady na veřejné služby, které poskytuje stát, se dají odvodit ze statistik – kolik v průměru stojí 1 dítě. Ve fázi důchodového věku pak budou zahrnuty transfery jako starobní důchod, náklady na zdravotní služby, příspěvek na péči.

p. Hedbávný upozornil, že v návrhu modelu chybí transfery typu dlouhodobá péče o nemocné, příspěvek na péči (přičemž rodiny s dětmi pravděpodobně čerpají méně než rodiny bez dětí). Doporučil řešit otázku, jak se liší náklady na péči v rodině a náklady na péči v systému dlouhodobé péče.

p. Škorpík uvedl, že když na to budou data (rozdíl v pobírání příspěvků na péči u bezdětných a dětných), nebude to problém zahrnout.

p. Hutař upozornil, že na příspěvek na péči mají lidé nárok bez ohledu na své rodinné poměry. Příspěvek na péči se využívá mj. k uhrazení sociálních služeb.

p. Hampl dále uvedl, že je třeba metodicky řešit otázku, jak vyjádřit budoucí pojistné dospělých dětí, když ještě nevíme, jaký budou mít příjem.

p. Pernes doporučil využít průměrnou mzdu.

p. Hedbávný doporučil zvážit variantu „stejně jako rodiče“.

p. Hampl vyjádřil názor, že bychom měli používat mediánové hodnoty, ale budeme používat i výši stejnou jako u rodičů. To nám umožní získat intervalový výpočet, přičemž pro naše účely stačí počítat s tím, že s vysokou pravděpodobností se výsledek bude pohybovat někde uvnitř tohoto intervalu hodnot.

p. Hutař dal ke zvážení, zda pro projekci do budoucnosti nepoužít koeficienty budoucího nárůstu (viz například stávající vývoj mezd).

p. Hampl upozornil, že pro náš výpočet to nepotřebujeme – vše počítáme k současným hodnotám, tedy budeme počítat se stabilními příjmy za celé období.

p. Hedbávný k tomu dále uvedl, že pokud vše roste relativně stejně rychle, pak to není třeba zohlednit.

p. Hampl nastínil problém zahrnutí fondových systémů (i ty mají svůj transfer od státu). Dotázal se p. Škorpíka, zda jsou ve výpočtu důchodu zahrnuty i další pilíře.

p. Škorpík odpověděl, že základem je zjednodušení současné struktury. Model počítá s projekcí do budoucna (zahrnuta inflace, demografické projekce aj).

p. Hedbávný vznesl dotaz, jak se počítají redukční hranice.

p. Škorpík odpověděl, že redukční hranice jsou dle zákona definovány jako násobek průměrné mzdy. Dále upozornil, že během jednání byly nastíněny minimálně tři možné přístupy k výpočtu, není mu tedy jasné, jakým způsobem se mají provádět kalkulace.

p. Hampl navrhl zabývat se základní variantou současného prototypu modelu v excelovské tabulce (dvě generace) s tím, že později budou formulovány další varianty. Zdůraznil, že obecným cílem PT3 je vytvoření určitého výchozího základu pro vytvoření ucelené metodiky, jak vyjadřovat transfery mezi spolčeností a rodinou.

p. Hedbávný upozornil, že tímto způsobem můžeme odhalit směr, ale ne velikost transferů. Doporučil udělat výpočet co nejjednodušší a upozornit na chybějící aspekty. Varoval před snahami o přehnané upřesňování modelu a před ambicí o kompletním vyčíslení transferů rodina-stát. Doporučil vytvořit pouze schematický výpočet s cílem otevřít toto téma.

p. Hampl doplnil, že zároveň s tím jde také o vytvoření nových metodických otázek a nastolení metodické diskuse. Následně ukončil jednání PT3.

XX

Termín dalšího setkání pracovního týmu č. 3

14. srpna 2014 od 13:00

Zapsala: Petra A. Beránková

Vidoval: Otakar Hampl

XX

Seznam přítomných

Jméno	Instituce
Jaromír Baxa	FSV UK
Petra A. Beránková	Sekretariát OK
Otakar Hampl	MZe
Petr Hedbávný	FSV UK
Jan Hutař	NRZP ČR
Petra Michalová	NCPR
Karel Pelán	
Zdeněk Pernes	RSČR
Marek Suchomel	MPSV
Jan Škorpík	MPSV
Martin Štěpánek	MPSV
Radim Valenčík	VŠFS